

Синиця Н.М.,
Директор Хмельницької ОУНБ
ім. М.Островського

Публічні бібліотеки в інформаційній інфраструктурі області

У Маніфесті ЮНЕСКО "Про публічні бібліотеки" говориться: "Свобода, процвітання і розвиток суспільства і особистості є основними людськими цінностями. Але їх можна набути лише при умові, що добре інформовані громадяни будуть здатні користуватися своїми демократичними правами і відігравати активну роль в суспільстві".¹

Саме публічні бібліотеки є установами, які забезпечують демократичний доступ населення до інформації, є невід'ємною частиною суспільства в його повному розманітті.

В регіонах система бібліотечного обслуговування публічними бібліотеками діє відповідно до адміністративно-територіального устрою. У Хмельницькій області станом на 1.01.2009 р.² діє 895 публічних бібліотек, в т.ч. числі 782 сільських, які є одним з найважливіших елементів соціокультурної сфери села. У фондах бібліотек області нараховується близько 12 млн. видань, якими щорічно користується понад 650 тисяч користувачів.

І хоча в організації бібліотечної справи в області є багато проблем, але є і бачення їх вирішення, є нові здобутки, цікаві ідеї, завданням яких є відновлення повноцінної роботи бібліотек, вироблення стратегії їх розвитку, вивчення впливу різноманітних факторів на їх діяльність.

Основою бібліотечної політики є визначення стратегічних завдань і мети, шляхів їх реалізації на практиці. Від розуміння місцевою громадою, владними структурами ролі бібліотек залежить рівень утримання цих закладів і навіть їх існування. Згідно з Законом України "Про місцеве самоврядування"³, питання створення умов для розвитку культури знаходяться у компетенції органів місцевого самоврядування. Саме місцева громада бере на себе відповідальність за забезпечення діяльності бібліотек на сучасному рівні – як культурних, освітніх та інформаційних центрів на місцях, а також соціальну підтримку бібліотечних кадрів.

У забезпеченні роботи бібліотечної галузі сприяє державна та регіональна підтримка влади.

Сьогодні бібліотека не має закриватись у своїх стінах і обмежувати свою діяльність тільки суто бібліотечною роботою.

У 2008 році обласною науковою бібліотекою за підтримки управління культури, туризму і курортів ОДА, обкому профспілки працівників культури проведено обласний огляд-конкурс на кращу організацію роботи з інформування населення про діяльність органів місцевого самоврядування "Влада. Бібліотека. Населення".

Загальнодоступність публічних бібліотек забезпечується доступністю для всіх верств населення та відкритим доступом до її фонду. Це дає додаткові зручності в користуванні бібліотекою і є загальним стандартом обслуговування у публічних бібліотеках. Фонд відкритого доступу має включати довідкові видання, періодику, місцеві офіційні документи. Література, представлена у відкритому доступі має бути в гарному стані і бути актуальною. Питання фондів є пріоритетним, адже від його якісного складу, відповідності попиту читачів залежить престиж бібліотеки.

Завдяки прийнятій у грудні 2007 року Обласній "Програмі поповнення фондів" фонди бібліотек регулярно поповнюються новою літературою. Тільки за 2008 рік у публічні бібліотеки надійшло понад 226 тис. прим. видань, в т.ч. 24,4 тис. прим. книг за Державними програмами (безоплатно) та 4,5 тис. прим. за обласною програмою видання краєзнавчої літератури.⁴

Сьогодні бібліотека обслуговує і віддалених (віртуальних) читачів, які отримують доступ до ресурсів бібліотеки через Інтернет (електронний каталог, віртуальна довідка, повнотекстові бази даних).

Питання створення організації та збереження регіональних краєзнавчих ресурсів як основи бібліотечного краєзнавства, яке допомагає збереженню і актуалізації культурно-історичної спадщини, формує повагу до свого краю, людей, які там проживали і живуть сьогодні – є дуже актуальним.

Нами проведено ряд соціологічних досліджень - "Бібліотека у соціокультурній сфері села", "Сільська бібліотека очима читача", "Краєзнавчі фонди бібліотек", проведено науково-практичні конференції "Бібліотеки регіону у формуванні інтелектуального та інформаційного простору", "Нові умови – нові можливості бібліотек на селі".

Наша область має цікавий досвід створення поліфункціональних закладів, таких як бібліотека-музей.

Однією з причин створення бібліотек-музей є активізація краєзнавчої діяльності бібліотек. Вивчаючи історію свого населеного пункту відомих жителів, бібліотекар разом з письмовими документами збирає предмети матеріальної культури, етнокультурну спадщину.

Бібліотека, клуб, музей є елементами історико-культурного розвитку людини. Майже в кожному населеному пункті є клуб та бібліотека, а мережа музеїв значно менша, тому

реальність сільського буття сприяє створенню нового поліфункціонального закладу.

Їх діяльність посилює бібліотеки у суспільстві, зміцнює авторитет у місцевій громаді, привертає увагу громадськості до рідного краю, до його духовних витоків, змінює мотивацію звернення до бібліотек.

В бібліотеці спочатку створюється невелика виставка, а потім – в результаті пошукової діяльності, вона поповнюється, розвивається, переростає в експозицію.

Музейна експозиція створюється спільно – експонати до бібліотек передають самі жителі – від школярів – до пенсіонерів. Участь людей різних поколінь у зборі краєзнавчих матеріалів та документів вже само по собі має велике виховне значення. Воно приваблює і розширює їх кругозір, заставляє глибше розвивати знання про ту, чи іншу знахідку, цікавий факт, людей, історичні події, природу. А зберігати пам'ять про інших – це значить залишати хорошу пам'ять і про себе.

Велику роль у вирішенні важливих завдань дає партнерство та співпраця з різноманітними установами та закладами, корпоративна діяльність.

Міжвідомча взаємодія бібліотек та бібліотечна інтеграція, що відбувається на її основі, являють собою процес подолання відомчої відособленості, посилення взаємозалежності бібліотечних установ різних типів і видів.

Оскільки кінцевою метою міжбібліотечної взаємодії є раціональне формування й ефективне використання єдиних інформаційних ресурсів бібліотек для найповнішого задоволення інформаційних потреб користувачів суспільства в цілому, держава заохочувала і намагалась скерувати цей процес. Донедавна всі розроблені стратегії міжвідомчої взаємодії бібліотек ґрунтувалися на твердих управлінських схемах і зводилися або до злиття самостійних систем під єдине керівництво (централізація бібліотек), або до створення додаткових органів надвідомчого характеру (міжвідомчі бібліотечні комісії).

Концепція інформаційно-комунікаційної взаємодії бібліотек регіону зумовлена соціокультурними змінами суспільства, полягає в організації співпраці інформаційних установ з метою побудови мережових інформаційних інфраструктур на основі використання новітніх засобів зв'язку і впровадження інноваційних технологій⁴.

У регіональній взаємодії бібліотек на рівні регіону переважають відомчі відносини. Стійкі зв'язки існують тільки на традиційному вертикальному рівні. Сьогодні відбувається зміна принципів і методів управління бібліотечною взаємодією.

Створено міжвідомчий міжрегіональний консорціум "Історична Волинь" для аналітичної обробки документів та створення бази даних з історії Волині, до якої входять обласні універсальні наукові бібліотеки Волинської, Житомирської, Рівненської,

Тернопільської та Хмельницької областей. Три роки у ОУНБ діє центр інформування населення з питань Євроінтеграції. Бібліотеки області забезпечують прозорість рішень органів влади через центри ділової та регіональної інформації.

Прикладом реалізації кооперативної каталогізації на міжрегіональному рівні є Центральнo-Український кооперативний каталог (ЦУКК), в якому бере участь Хмельницька ОУНБ.

Прикладом взаємодії бібліотек різних типів та видів у мережевому середовищі є віртуальна довідкова служба та регіональні інформаційні портали, завданням яких є забезпечення користувачів інформацією через співпрацю основних учасників інформаційного поля регіону на засадах партнерства. Особливістю віртуальної довідки є її розміщення на сайті бібліотеки з використанням веб-форми – користувач може надіслати запитання з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету, та отримати відповідь у зазначений період часу. Віртуальна довідково-інформаційна служба надає можливість ознайомитися з ресурсами як конкретної бібліотеки, так і інших інформаційних установ. Ресурси, що використовуються при наданні довідок, можуть бути мережевими – бази даних, електронні каталоги та паперовими – каталоги, картотеки, видання довідково-бібліографічного фонду. Інформаційний регіональний портал "Хмельниччина" представляє собою віртуальний регіональний інформаційний ресурс у мережі Інтернет, інформаційне наповнення якого містить нормативно-законодавчі документи обласної державної адміністрації та обласної ради; блоки інформації про економічний стан, події в регіоні; з краєзнавства; про діяльність громадських установ; інформаційні довідково-аналітичні бази даних; відомості про бібліотеки, включаючи електронні онлайн-каталоги; посилання на веб-ресурси організацій.

Ще одним напрямом кооперації бібліотек є здійснення спільних заходів з підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців.

Обласна наукова бібліотека працює не лише над накопиченням документів та інформаційних ресурсів, але і активно працює над створенням власних інформаційних ресурсів, займається видавничою діяльністю.

Література

1. Про публічні бібліотеки: Маніфест ЮНЕСКО //Публічні бібліотеки: Місія. - К., 2004. - с.38-42.
2. Аналіз діяльності бібліотек Хмельницької області за 2008 р. /Упр. культури, туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ ім.М.Островського; Уклад.:

- В.В.Маковська, Ю.М.Гой, Н.П.Онищук. - Хмельницький, 2009. - 32 с.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР //Голос України. - 1997. - 12 черв.; Уряд.кур'єр. - 1997. - 14 черв.
4. Мар'їна О. Сучасні форми інформаційно-комунікаційної взаємодії в регіональних бібліотечних системах // Вісник Книжкової палати. - 2009. - № 2. - С.20-23.